

РОМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811. 133. 1'373. 45 : 811. 111

ЗАПОЗИЧЕННЯ НА ТЛІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ (ФРАНЦУЗЬКО-АНГЛІЙСЬКІ МОВНІ КОНТАКТИ)

Галина Рабош

*Львівський національний університет імені Івана Франка
(вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000)*

Прагнення до економічного єднання світу, тобто до глобалізації викликає тенденцію до його мовного єднання.

Аналіз англійських запозичень дає підстави виділити три типи: інтегральні, гібридні та “шкідливі запозичення”

Інтегральні запозичення зводяться до незмінного запозиченнями форми та змісту слова чи словосполучення, без будь-якої графічної адаптації.

Гібридні запозичення містять запозичене значення при частковому запозиченні будови іноземного слова.

Так звані “шкідливі” запозичення зводяться до запозичення компонентів, які дають змогу утворити нове слово, коли ані форма, ані значення не фіксуються в мові-джерелі. Тому, у французькій мові доволі часто зустрічаються слова, які, поєднуючи англійські складові, не відповідають лексичним значенням англійських термінів.

Калькування містить семантичне, морфологічне та фразеологічне. Морфологічне калькування фактично асимілює запозичене англійське значення слова шляхом його дослівного перекладу: *supermarché*– *supermarket*.

Фразеологічне калькування часто називають ідіоматичним.

Семантичне калькування полягає у накладанні запозиченого значення на ті слова, які вже існують в мові-реципієнті.

Синтаксине калькування зводиться до запозичення елементів англійської синтаксичної структури.

Інтернаціоналізація численних англійських термінів сприяє полегшенню спілкування в галузі науки, техніки, виробництва, спорту. Тобто, запозичення є цілком виправданими та потрібними, якщо вони не завдають шкоди еволюційному розвитку мови-реципієнта.

Ключові слова: глобалізація, запозичення, калькування, аналіз.

Англійською мовою говорять сьогодні у країнах фінансово благополучних, з високим рівнем забезпеченості, з багатими академічними традиціями. Сьогодні англійська культура глобальна. В основі політики глобалізації лежить англо-американська модель суспільства, її економіки, культури, мовним наслідком чого стає функціонування у

світі англійської мови в обширному просторі. Прагнення до економічного єднання світу, тобто глобалізації, викликає тенденцію до мовного єднання. Функціонування мов народів світу у зв'язку з глобалізаційними процесами зазнає значних динамічних змін. Якщо раніше така залежність виявлялася в межах однієї держави, то впродовж кількох минулих десятиліть вона стала помітнішою на рівні світового мовного процесу.

У сучасну епоху глобалізації, а це означає відкрите переміщення людей, капіталу, запозичення з англійської мови є абсолютно обґрунтовані і позитивний бік цього явища абсолютно реальний: загальне володіння англійською мовою забезпечує природню людську потребу взаєморозуміння у світовому масштабі, в якому англійська мова домінуюча. Французька мова не виняток, особливо сьогодні, і як вважає П'єр Берт'є [1, с. 28], вона є справжнім аватаром, яка поряд з латинськими, грецькими термінами містить англійські слова для вираження певних регіональних чи етнічних ідентифікацій англійської мови.

Як глобальний чинник, вплив англо-американської лексики особливо відчутний, насамперед, у комп'ютерній і діловій мовах, мові інтернету, у соціальних мережах. Всепоширеність застосування англійської термінології часто-густо означає фактичне ігнорування власних еквівалентів. Це стосується вживання англійських термінів, зокрема, у французькій фаховій мові за наявності їхніх власних еквівалентів, як наприклад: *to generate – engendrer (породжувати, створювати)* у французькій мові. Зазначимо, що термін *to generate* не зберігся в класичній французькій за винятком сфери науки та техніки. Позитивним явищем такого запозичення є утворення іншого французького слова (*se généraliser – поширюватися, набирати розмаху*).

У ситуації надмірного поширення англійської мови фахівці побоюються, що результатом дії такої тенденції може стати подальше домінування англійської мови і, як наслідок, витіснення або ж вимирання інших мов, носіями яких може бути малочисельна спільнота. У цьому контексті, експерти зазначають, що запозичення не можуть відбуватися без розумного соціолінгвістичного аналізу. Як вважає канадський лінгвіст Крістіан Люб'є, користувачі не можуть взаємозамінювати слова на свій розсуд, спонтанно та хаотично [2, с. 30]. За словами Крістіана Люб'є, чим більше люди, які користуються запозиченнями, володіють лінгвістичною компетенцією, тим більше запозичення є доцільними та прийнятними. А отже, недоцільно було б вживати у французькій мові *training* замість *entraînement*; *speech* замість *discours*; *meeting* замість *rencontre*, *manifestation*; *loser* замість *pendant* та інші [2, с. 41].

Проте варто визнати малоймовірність того, що всі користувачі запозичень будуть адекватно зважати на доцільність чи недоцільність вживання англійських запозичень, оскільки ці процеси набрали сьогодні масовості. А тому такий підхід не завжди виявляється об'єктивним.

Вплив англійської мови на граматику та фонетику інших мов відбувається важче та набагато повільніше, ніж на їхню лексику. Тим не менше, фахівці констатують факт так званого синтаксичного калькування з інших мов, яке зводиться до засвоєння синтаксичних норм англійської мови. Можемо констатувати, що у французькій мові функціонують вирази з вживанням запозичених конструкцій з англійської мови. Це стосується прийменникових висловів. Тому ми натрапляємо на такі вирази у французькій мові: *être sur l'avion* замість *être dans l'avion*, *passer sur le feu rouge* замість *passer au feu rouge*, *parler politique* замість *parler de la politique*.

Іноді можна натрапити на факт калькування порядку слів з англійської мови. Прикладом синтаксичного калькування може бути словосполучення у французькій мові: *un court trois semaines* замість *trois courtes semaines*, *un bas taux d'intérêt* замість *un taux d'intérêt bas*, *une erronée politique* замість *une politique erronée*, коли збережено англійський порядок слів у реченні (прикметник перед іменником або ж додано сполучник до англійського запозиченого слова – *insister que*) [3, с. 41]. Отже, вплив англійських запозичених синтаксичних норм абсолютно очевидний.

Широкі глобалізаційні процеси не могли не вплинути на появу особливих соціолектів. Наприклад, сучасна німецька мова відчуває вплив мови іммігрантів з Туреччини. Німецький соціолінгвіст Діана Мароссен вказує, що у середовищі німецьких школярів з'явився особливий німецько-турецький соціолект. Йдеться не тільки про поєднання німецьких та турецьких слів і їх заміну, але й про запозичення граматичних структур з турецької мови. Як і турецька мова, цей соціолект відмовляється від артиклів і прийменників. Тому в розмові німецьких школярів можна почути: *gest du Bus? Kommst du mit Kino?* – Збираєшся автобус – Ідеш кіно. Йдемо дискотека (відсутні прийменники) [3, с. 41]. Прослідковуються так звані просодичні ознаки: уривчаста мова, гортанна, збуджена мова в ситуаціях, коли справа стосується престижу того, хто говорить.

Фахівці зауважують, що такі об'єктивні фактори, як всепоширеність інтернету призвели до надмірного спрощення деяких світових мов (іспанська, французька).

Під домінуючим впливом панівних мов, мова-реципієнт ризикує стати видозміненою системою мовної комунікації. Як стверджують фахівці, мова індіанців *quéchua* в Болівії перебуває під сильним тиском поширення іспанської мови, що може призвести до штучного її витіснення та, навіть, фактичного викорінення (зауважимо, що *quéchua* є другою державною мовою в Перу).

У цьому контексті треба зазначити, що навіть люди однієї іспаномовної нації все менше спроможні розуміти розмовну мову іншої іспаномовної нації, що є наслідком не тільки внутрішніх причин, але й зовнішніх. Також варто зазначити, що іспанська мова – друга за поширеністю після китайської. На сьогодні в США кількість іспаномовних сягнула майже 43 млн осіб, тобто 14 % від усього населення країни. У деяких штатах (Арізона, Техас) уже неможливо влаштуватися на хорошу роботу, якщо не володіти іспанською. Проте, попри всю кількісну міць, іспанська мова має також свої проблеми, які часто стають предметом обговорень на міжнародних конгресах [2, с. 50].

Упродовж минулих десятиліть англійські запозичення у французькій мові є характерним прагненням французів до численних скорочень, коли вживають переважно англійські терміни. І в цьому можемо вбачати інший різючий негатив запозичень. Французи вдаються на свій розсуд до різних скорочень слів, аби отримати фактично новий термін, який може бути відсутній в англійській мові: *Viens-tu déjeuner au self?* – *Oh, le coureur ... tu as vu ce sprint?* – *La morue a fait un de ces booms. Il n'a l'air très cool, ce garçon. Si nous faisons un sit-in ? – Passe-moi un pull.*

Аналіз англійських запозичень, що зробив Крістіан Люб'є, дає змогу виділити три типи лексичних запозичень: інтегральні, гібридні, так звані "шкідливі" запозичення, та калькування [2, с. 32]. Інтегральні запозичення зводяться до незмінного запозиченням форми та змісту слова чи словосполучення, без будь-якої графічної адаптації : *staff, shopping, bag, lobby, artefact, demotion, jockey, lad, paddock, turf.*

Гібридні запозичення включають запозичене значення при частковому запозиченні будови іноземного слова: *dopage, focusser, coach de vie* (додаються французькі суфікси чи закінчення до англійських термінів).

“Шкідлив”і, (часто їх називають хибними, імітованими) запозичення зводяться до формального запозичення компонентів, які дають змогу утворити нове слово, коли ані форма, ані значення не фіксуються в мові-джерелі. Тому у французькій мові доволі часто натрапляємо на слова, які, поєднуючи англійські складові, не відповідають лексичним значенням англійських термінів. Таких термінів у французькій мові чимала кількість, наприклад: *footing, brushing, couponing, pressing*. Таке слово, як *brushing* є повністю французьким утворенням у канадській французькій з англійського *blow-drying* (англ) – *séchage à la brosse* (щіткоподібний засіб для сушіння).

Інколи імітовані запозичення мають своїм корінням так зване лімітоване значення, коли одне значення визначає два і більше смислів [4, с. 20]. Наприклад, англіцизм *slip* (бюстгалтер, спідня сорочка), вживають у французькій мові для визначення в широкому сенсі слова спідньої білизни як для чоловіків, так і для жінок, тоді як в англійській мові *briefs* означає чоловічу спідню білизну, а *panties* – жіночу білизну.

Треба зазначити, що запозичення як з англійської мови, так і з інших мов зазнають впливу власних фонетичних норм мови-реципієнта. Для прикладу, коли французька мова запозичує іноземні терміни, вносить свої власні фонетичні корективи: *une corrida* (з наголосом на останньому складі); *un iceberg* – з норвезької мови, яке вимовляється як *issberg*, а не як *aisseberg*; *le chocolat* – з мови ацтеків (Мексика); *la comedia dell’arte* – з італ. мови, яке вживається в значенні *comédie de fantaisie* – інтригуюча комедія. *beefsteak* перетворився *bifteck* (*bifèque*). Ці терміни функціонують у французькій та інших мовах ще з XVIII-го століття.

Калькування може бути семантичним, морфологічним та фразеологічним. Морфологічне калькування фактично адаптує англійське значення слова шляхом дослівного перекладу [2, с. 31]: *supermarché– supermaket, centre jardin – garden center*. У цьому контексті наведемо інші запозичення з англійської мови: *parco-méto* від англійського *parking meter* чи *avertisseur sonor* від англійського слова *klaxon*.

Фонетичне калькування зводиться до збереження англійської вимови. Наприклад, у слові *pigama* збережено англійську вимову – *pidjama*. Допускається навіть вимова “s” вкінці слів.

Фразеологічне калькування часто є ідіоматичним. У цьому випадку можна говорити про англійські фразеологізми, значення та структура яких повністю відповідають їхнім французьким еквівалентам, коли відбувається асиміляція іноземного смислу до вже існуючих у мові сталих висловів: *avoir des bleus – to have the blues; voyager léger – to travel light; contre la montre – againt the watch*.

Семантичне калькування полягає в накладанні запозиченого значення на ті слова, які вже існують у мові-реципієнті, які, проте, не завжди відповідають англійським значенням, наприклад, *introduire* від англ. *introduce* застосовують замість *présenter*; *gradué* (*graduate*) замість чисто французького *diplômé*.

Часте вживання слова *sophistiqué*, яке запозичено від англійського *sophisticate* – *надскладний, детальний, досконалий* для французької мови стало справжнім тіком або надзвичкою. Якщо йдеться про будь-яку сферу, ми спостерігаємо навіть недореч-

не чи помилкове вживання цього слова, яке пов'язане з такими поняттями як книги, спектаклі, законодавчі акти, пам'ятники, сценарії чи грошові потоки, й навіть космічні супутники. А тому такі комбінації з терміном *sophistiqué* часто вимагають у французькій мові пояснень. У французьких текстах можна натрапити на таке речення: *le tableau de bord d'un Boeing.... est très sophistiqué – керування щитком приборів літака потребує надзусиль*. Варто згадати, що новий смисл цього слова в американській англійській мові (*sophisticated – сфальшований, нереальний, контрафактний,*) відповідає колись застарілому та зниклому свого часу значенню цього слова, зафіксованого в Робері ще в 1848 році, коли поширення набув термін *frelâté* і слугував для визначення контрафакту вина, виробленого за межами Франції. Зазначимо, що французький термін *frelâté*, який утворився внаслідок так званого середземноморського сабіру [1, с. 43] (змішаної або ломаної мови), тобто жаргону, який з'явився внаслідок поєднання арабських, французьких, італійських та іспанських слів).

Інший смисл терміну *sophisticated*, запозиченого з американської англійської – *надновий* чи *надскладний*, тобто поєднаний з новими технологіями, особливо поширений у політиці, економіці та фінансовій сфері французької мови.

Термін *Nominer* – запозичений з англійської мови, насправді не закріпився у лексиці французької мови, оскільки *to nominate* означає в англійській мові *призначати, визначати як кандидата, призначати лауреатом, присвоювати ордени, медалі*. На думку французьких лінгвістів, ці смисли не мають нічого спільного з французьким поняттям *nominer* і французька мова володіє надмірною кількістю слів для визначення значень – *призначати, визначати, присвоювати*, – які подається англійською тільки одним терміном. У французькій мові зафіксовано декілька синонімів: *il a été nommé, désigné, promu, honoré, primé, couronné ...*, що зайвий раз підтверджує відсутність підґрунтя для вживання *nominer* у французькій лексиці. Єдина царина вживання англіцизму *to nominate* доцільна, коли йдеться про присвоєння титулу або відповідного рангу офіцера французької Національної Гвардії – *nommer chevalier* – особа, яка стала кавалером ордену Почесного легіону Франції, *nominé* – який представлений до звання.

Графічна тотожність французьких слів з їхніми англійськими еквівалентами призвела до серйозних труднощів щодо перекладу англійських текстів на французьку мову. Перекладачі часто потрапляють у так звану омофонну пастку, вживаючи графічно тотожні з їх англійськими еквівалентами слова, значення яких відмінне від англійського. У Франції можна натрапити на вивіску кафе “Lavatory”, що означає – вбиральня чи туалетна кімната. Наведемо французький переклад речення з англійської мови : *A 100 km de la mer, la crique était très peu profonde, on pouvait la franchir à gué*, де англіцизм *creek* перекладено значенням французького слова *la crique* – маленька бухта, де фартуються кораблі на 100 кілометрів від берега. Насправді ж мова йде про американські золотоносні водоспади, які описав Джек Лондон. Можливо, через надмірну поспішність перекладач використав французький термін *crique*, який є гомофоном англійському *creek*, що призвело до помилкового перекладу [2, с. 67].

У французькому перекладі можна натрапити на перенесення значень французьких графічно тотожних слів на протилежні англійські значення. У реченні *La jeune fille nous accueillit avec beaucoup de relief*, де *de relief* подається перекладачем як *виставляти напоказ*, як чисто французьке значення. Насправді в англійській мові *relief* треба пе-

рекласти як *полегшення, розрада, втіха*. Отже, семантичне калькування також стало причиною конфузій при перекладі з англійської мови.

Попри всі негативи, про які йшлося, варто зазначити, що інтернаціоналізація численних англійських термінів сприяє полегшенню спілкування в галузі науки, техніки, виробництва, що є позитивним явищем. Але сильний вплив однієї мови на іншу може спричинити негативні наслідки для її функціонування. Це стосується мов тих народів, які вступають у тісні контакти з сильнішими мовними середовищами. Це також стосується мов народів, які не мають державності. Якщо мову вивчають менше 70%, то її вважають на межі зникнення. За даними “Атласу світових мов” ЮНЕСКО під загрозою зникнення близько 50 мов [2, с. 74]. У загрозовому стані перебувають мови аборигенів Австралії, Індокитаю, Америки, Африки.

При реальній загрозі існуванню цілісності мови-реципієнта лінгвісти та відповідні державні інституції повинні вчасно реагувати на намагання та спроби, зокрема іноземців, до засмічення мови власними граматицими, фонетичними нормами мови, до її спрощення з метою полегшення її вживання та вивчення, і протистояти будь-яким проявам хибної нетерпимості до мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Berthier P. V. Le français écorché. / P. V. Berthier, J.P. Colignon // Paris: Librairie classique E. Belin, 1987.*
2. Гак В. Г. Теория и практика перевода / В. Г. Гак // Перевод фразеологических единиц. – М. : Интердиалект +, 2003.
3. Loubier Christiane. De l'usage de l'emprunt linguistique / Christiane Loubier // Paris : L'Harmattan, 2008.
4. “Коментарі” (тижневик). 25 липня 2014.

Стаття надійшла до редколегії

01.12.2015 р.

Статтю прийнято до друку

20.02.2016 р.

THE BORRIWINGS AND THE PROCESS OF GLOBALIZATION

Galyna Rabosh

*Ivan Franko National University in L'viv
(1, Universytets'ka St., L'viv, 79000)*

The desire for economic unity of the world, ie for the globalization, leads to the tendency of its linguistic unity. In recent years, the experts notice that such objective factor as the prevalence of the Internet has led to the oversimplification of some world's languages and to the baseless clogging of them with English Term.

It is certain, that borrowing within reason is fully justified. However, when such borrowing leads to severe morphological, syntactic or phonetic changes and causes harm to linguistic system of the language that borrows such borrowing is baseless and harmful.

The analysis of English borrowings reveals the following four types of lexical

borrowing: integrated, hybrid, false loan and tracing. Integral borrowing is reduced to unchanged borrowing of the form and content of a word or phrase, without any graphic adaptation (or adaptation).

A hybrid borrowed includes borrowed meaning with partial borrowing of structure of foreign words.

False borrowings are reduced to formal borrowing of components that allow to create a new word when neither form nor value are not fixed in the language from which this term is borrowed. Therefore, the French often has words which combining English components do not comply with the lexical meaning of English terms. There are a lot of such terms in the French vocabulary.

Tracing involves semantic, morphological and idioms tracing. In fact, morphological tracing integrates a borrowed English meaning of a word by literal translation: *supermarché*-*supermarket*. Used as synonyms such borrowings allow the user to highlight his views, approaches and enrich his own vocabulary.

Phraseological tracing is often called idiomatic tracing. In this case English phraseological units meet their French equivalents.

Semantic tracing consists of imposition of borrowed meaning on the words which already exist in the language that borrows. Syntactic tracing reduced to borrowing of syntactical structure of English language.

Phonetic tracing reduced to preserving of English pronunciation.

The internationalization of many English terms makes the communication in sphere of science, technology and production easier. That is, borrowing from other languages is absolutely justified if it doesn't lead to clogging of a language and doesn't disrupt the structural integrity of a language, that borrows and doesn't do harm to its evolutionary development.

Keywords: globalization, borrowing, tracing, analysis